

koncerta održanog 2016. povodom obilježavanja njegove stote godišnjice. Posljednji rad u zborniku, onaj Alda Foška *Jazz in Zagreb in the 1920s: The Beginning of a New Age in Popular Music in the City?* (711–729) tematizira pojavu jaza, nove popularne glazbe u Zagrebu, kao dijela novoga umjetničkog pokreta koji se iz SAD-a proširio na Europu u razdoblju nakon Prvoga svjetskog rata. Na kraju zbornika nalaze se *Popis autora, Popis slikovnih priloga, notnih priloga i tablica te Kazalo imena*.

Širokom lepezom tema i pristupa, zbornik je ispunio svoju namjeru u rasvjetljavanju i znanstvenoj raščlambi različitih aspekata glazbene produkcije tijekom Velikog rata, ali i u vremenu prije i nakon njega, kao i njezinih sociokulturnih posljedica. S obzirom na širinu tema, ovo izdanje će zasigurno naići na pozitivan odjek ne samo kod stručne publike u muzikološkim, teatrološkim i povjesničarskim redovima, već i u širem čitateljskom krugu.

Tihana Luetić

Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, sv. 61, Zagreb – Zadar 2019., 543 str.

Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru 2019. godine izdao je šezdeset i prvi broj svojeg časopisa. Već ustanovljenoj strukturi časopisa, koja se sastoji od dva dijela – znanstvenim radovima suradnika s jedne (5–515) te osvrtima i prikazima s druge strane (517–539) – na početku ovog broja *Radova* pridodan je *In memoriam* (1–4) akademiku Franji Šanjeku (1939. – 2019.) koji su napisali Tado Oršolić i Branka Grbavac. Na taj se način uredništvo *Radova* oprostilo od toga velikog poznavatelja povijesti Crkve, povjesničara i teologa, koji je hrvatsku historiografiju zadužio predanim znanstveno-istraživačkim radom i ostavio snažan utisak među generacijama studenata u Hrvatskoj i inozemstvu, kao i u samoj akademskoj zajednici.

Prvi od petnaest znanstvenih priloga u prvom dijelu časopisa nastao je u suautorstvu Martine Dubolnić Glavan i Dražena Maršića te nosi naslov *Monumentalna nadgrobna arhitektura i re-ljefna skulptura rimske Enone (Aenona)* (5–46). Ovaj izvorni znanstveni rad predstavlja istraživački prinos revalorizacijom nalaza u urbanim nekropolama antičke Aenone, a autori sistematično pristupaju pripadajućem korpusu nadgrobnih spomenika, što do sada nije bio slučaj. Suvremene mogućnosti geoinformacijskih alata uklopljene su u istraživački model prostorne arheologije te autorima omogućile izradu rastera gradskih nekropola čime je istraživani muzejski materijal prostorno kontekstualiziran. U preglednom radu Ivana Matijevića *Pripadnici rimskih carskih ratnih mornarica u Saloni* (47–68) dobivamo uvid u epigrafske spomenike o aktivnim pripadnicima i veteranima italskih ratnih mornarica u Saloni od 1. stoljeća n. e. do razdoblja kasnog principata. Osim što autor detaljno analizira ustroj i hijerarhijsku organizaciju rimske ratne mornarice, posebna pažnja u radu je pridana karakteru i brojnosti njenih pripadnika u Saloni, u čemu autor vidi odraz vojnog i prometnog značaja antičke salonitanske luke.

Jure Šučur i Mate Mustać autori su izvornoga znanstvenog rada *Istraživanja na rtu Soline kod Zadra* (69–111). Radi se o prilogu koji na temelju prostorno-arheoloških istraživanja, kartografske analize i konzultacije ostale izvorne građe revidira dosadašnje spoznaje o gospodarskom

životu područja Privlake. Kao potvrdu razvijene djelatnosti proizvodnje morske soli, autori su uspjeli ustanoviti kako je istraživani arheološki objekt za koji se donedavno smatralo da predstavlja crkvu sv. Kristofora zapravo skladište srednjovjekovne solane.

U sljedećem radu naslovljenom *O matroneju katedrale u Zadru* (113–133), koji je kategoriziran kao prethodno priopćenje, Ana Mišković ponudila je kontekstualizaciju nastanka galerije katedrale u Zadru. Naime, za naziv matroneja zadarske katedrale, tj. prostor za žene u crkvi, sve do 19. stoljeća koristio se termin *gyneceum*. U radu se argumentirano tvrdi da se u ovom slučaju on odnosi na galeriju same crkve, a kako je termin *gyneceum* simptomatičan za utjecaj istočnog obreda, autorica potvrđuje mišljenje Pavuše Vezića da je galerija postojala prije prevlasti latinske liturgije na tim prostorima i romaničke faze izgradnje katedrale u Zadru. Anita Bartulović autorica je izvornoga znanstvenog rada *Integracija došljaka s Apeninskog poluotoka u zadarskoj komuni (1365–1374)* (135–177), u kojem se na temelju javnobilježničkih spisa Petra Perencana iz Padove i neobjavljenih sudskih spisa rekonstruira pojavnost došljaka s Apeninskog poluotoka, njihov pravni položaj u Zadru, regionalno podrijetlo i društveno-gospodarska struktura. Rad problematizira i temu interakcije došljaka sa sve prisutnijim hrvatskim etničkim elementom te njihovu integraciju u zadarsku komunu, pri čemu je naglašeno i istraživačko pitanje premošćivanja jezične barijere između tih skupina.

I u sljedeća dva izvorna znanstvena rada tematizira se pokretljivost ljudi na istočnoj obali Jadrana u srednjem i ranom novom vijeku. Marijan Premović je u radu *Ulcinjani u kreditnoj trgovini Dubrovnika u drugoj polovici XIV. stoljeća (179–224)* detaljno prikazao regionalne gospodarsko-trgovačke prilike i analizirao političke međuodnose ovih dviju komuna, čime se daje jasan uvid u kontekst kreditne trgovine između Ulcinjana i Dubrovčana. Radom se utvrđuju poznatije obitelji, ali i marginalne osobe koje su u drugoj polovici 14. stoljeća činile mrežu kreditnih trgovaca kao pokazatelja intenzivne ekonomske razmjene. U radu *Židovski hodočasnici na hrvatskoj obali Jadrana (15. – 16. st.)* (225–257) Krešimir Kužić na temelju putopisa, čiji su autori prvenstveno aškenazi s Apeninskog poluotoka, prikazuje doživljaje putovanja istočnojadranskom obalom zabilježene perom židovskih hodočasnika. Osim novog uvida u svijet dalmatinskih i istarskih komuna na izmaku srednjeg vijeka, velik prinos ovog rada leži i u usporedbi značajki putopisa autora židovske vjeroispovjesti u odnosu na one kršćanskih hodočasnika.

Povijesno-demografsko istraživanje Zdenka Dundovića, *Popis stanovništva kopnenog dijela zadarskog okružja iz 1610. godine* (259–305), izvorni je znanstveni rad koji koristi tri kronološki bliska popisa stanovništva Zadra, od kojih je onaj zadarskog okružja iz 1610. ovdje transkribiran i prenesen u cijelosti. Autor je razradio metodu ekstrakcije podataka iz tog korpusa izvornog gradiva dajući uvid u razloge za sastavljanje popisa stanovništva od strane mletačke uprave, a usporedba tih triju popisa čini okosnicu ovog istraživanja. Šime Vrkić u izvornom znanstvenom radu *Ubikacija utvrde Ribnica iz 'Putopisa' Eolije Čelebija (307–326)* uspješno identificira utvrdu Ribnicu iz Čelebijevih zapisa o opsadi iste s ostacima Kaštel Andreisa u blizini Šibenika. Ova spoznaja uvelike pridonosi rekonstrukciji epizode iz Kandijskog rata i osmanskog upada u Morinjski zaljev 1660. godine, jer se u Čelebijevom tekstu mogu iščitati pojedinosti o tijeku tih sukoba. Svakodnevicom paškog stanovništva bave se Grozdana Franović-Živković i Ivica Vigato u izvornom znanstvenom radu *Svakodnevni život Vlašića na otoku Pagu na osnovi zapisa iz glagoljskog kvaterana bratovštine sv. Jerolimalsv. Sakramenta i ostalih glagoljskih rukopisa (327–360)*. Autori su istraživanjem glagoljske ostavštine vlašićkih bratovština utvrdili mikro-ekonomske prilike u tim zajednicama, oblike fizičkog rada njihovih pripadnika, karakter gospodarske razmjene te društvenih odnosa kao dijela paške svakodnevice 18. stoljeća.

Lovorka Čoralčić i Nikola Markulin u radu *Trogirski plemići Michieli Vitturi – visoki časnici mletačkih prekomorskih kopnenih postrojbi u drugoj polovici 18. stoljeća* (361–405) predstavljaju skupinu trogirskih časnika u svjetlu mletačke vojne organizacije i vanjske politike pred sam kraj njezina postojanja. U ovom izvornom znanstvenom radu autori su izradili prozopografski prikaz časničkog kadra dijela prekomorskih postrojbi *Serenissime*, koji uključuje i rekonstrukciju regionalnog podrijetla vojnika pod njihovim zapovjedništvom. Prilog ekonomskoj povijesti Crkve u Zadru izvorni je znanstveni rad Zdenka Dundovića, *Ekonomsko stanje zadarskog kaptola uoči preustroja dalmatinskih biskupija početkom 19. st.* (407–436). U fokusu istraživanja nalaze se gospodarski uvjeti koji su oblikovali život zadarskog klera u turbulentnim prilikama izmjene austrijske i francuske uprave nad Dalmacijom.

Prvi od tri rada koji se bave izabranim istraživačkim temama iz 20. stoljeća nosi naslov *O jednom trgu i dva spomenika – ‘Ratnom spomeniku’ i Grguru Ninskom* (437–453). Vladimir Huzjan tim radom suprotstavlja dva spomenika koji su u različitom vremenu stajali na varaždinskom Franjevačkom trgu i koji predstavljaju odraz političke cenzure, ali i nacionalnog identiteta u Austro-Ugarskoj Monarhiji, odnosno Kraljevini Jugoslaviji. Razdobljem između dva svjetska rata bavi se Matko Globačnik u izvornom znanstvenom radu *Između časnog egzila i ostracizma. Unutarnje i vanjskopolitičke prilike u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca – kontekst odlaska Ante Pavelića u inozemstvo u siječnju 1929.* (455–490). Autor analizira unutarpolitičko ozračje i državnu krizu u Kraljevini SHS te njen položaj na međunarodnoj pozornici koji su Anti Paveliću pružili političko iskustvo uoči odlaska iz države, ali i imali ulogu u formiranju ideje o radu u emigraciji. Zadnji prilog ovog broja časopisa ujedno se bavi najrecentnijom tematikom publicističkog djelovanja i razvoja političkih pogleda crnogorskog pisca Savića Markovića Štedimlje od njegova dolaska u Zagreb tridesetih godina 20. stoljeća do kraja Drugoga svjetskog rata. Radi se o radu Stipe Kljaića *Savić Marković Štedimlja o podrijetlu srpskog komunizma i partizanskog pokreta* (491–515).

Smiljan Glušćević napisao je dva, dok su Lovorka Čoralčić, Andrea Sapunar Knežević i Božena Glavan autorice po jednog prikaza knjige u zadnjem dijelu ovog broja časopisa. U ovih pet prikaza publikacija mahom hrvatske naklade, autori su predstavili recentne istraživačke interese u domaćoj historiografiji. Oni ujedno predstavljaju i zaključni dio još jednog broja *Radova*, časopisa koji preko šezdeset godina uvelike pridonosi znanstvenoj valorizaciji hrvatske, a posebno, dakako, istočnojadranske prošlosti.

Zrinko Novosel

Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, sv. 58, Dubrovnik 2020., 365 str.

Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku objavio je u 2020. godini 58. broj časopisa *Anali*. Broj 58 sastoji se od osam izvornih znanstvenih članaka, dva prethodna priopćenja te je zadnji dio posvećen recenzijama i prikazima slučaja radova povijesne tematike. Kao i u prijašnjim izdanjima, analize i istraživanja koncipirane su na povijesnim otkrićima dubrovačkog područja. Prvi rad ovog broja *Anala* članak je Rozane Vojvoda pod nazivom *Fragment rukopisa sv. Augustina pisanog beneventanom*